

Vamoksen vuosi 2020

Pandemiaavuonna Vamos tavoitti aiempaa enemmän uusia nuoria

Vamos tarjoaa kokonaisvaltaista tukea ja intensiivistä valmennusta 16–29-vuotiaille työn ja koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille. Nuori saa Vamoksessa tuekseen oman valmentajan, jonka kanssa etsitään polkua koulutukseen, työhön tai ylipäättään tasapainoiseen arkeen. Yksilö- ja ryhmävalmennukseen perustuva Vamos on toiminut 13 vuotta ja tavoittanut yli 13 000 nuorta.

Vuonna 2020 Vamos tavoitti intensiivisen valmennuksen piiriin 1865 nuorta, joista 741 päätti palvelussa. Heistä 47 % eteni työ- ja koulutuspoluille. Valmennusjaksot pidentyivät poikkeusoloissa, päättäneiden määrä laski ja siirtymät työhön ja koulutukseen vaikeutuivat.

1 865

Nuorta osallistui intensiiviseen yksilö- tai ryhmävalmennukseen vuonna 2020

1 300

Nuorta aloitti intensiivisen valmennuksen Vamoksessa vuonna 2020

741

Nuorta päätti intensiivisen yksilö- tai ryhmävalmennuksen vuonna 2020

47 %

Intensiivisen valmennuksen päättäneistä eteni työ- ja koulutuspoluille

86 %

Koki elämänsä muuttuneen parempaan suuntaan palvelun aikana

NPS 78

Nuoret suosittelevat Vamosta muille erittäin todennäköisesti

ka. +0,96

Hyvinvointi koheni erityisesti työn ja koulutuksen, mielenterveyden sekä luottamuksen ja toivon alueilla Tulostähtiarvioiden perusteella

Kuva1. Yhteenveto vuoden 2020 Vamoksen tuloksista

Vuosi 2020 oli koronapandemian sävyttämä vuosi. Nuorille vuosi oli erityisen vaikea: nuorten työttömyys kasvoi, jo sovittuja kesätöitä peruttiin, ammattiin valmistuneiden nuorten siirtymät työmarkkinoille takkuilivat ja opiskelijat saivat tottua itseohjautuvuutta vaativaan etäopetukseen, jonka vaativuus saattaa uuvuttaa nuorta.

Keväällä poikkeusolojen alkaessa Vamoksen intensiivinen yksilö- ja ryhmävalmennus siirtyi viikossa etävalmennukseksi. Tällöin nuoret kävivät entistä tiiviimmin yksilövalmennuksessa ja vähensivät

käyntikertoja ryhmävalmennuksessa. Myös uusien asiakkaiden tulo Vamokseen väheni pandemian alkuvaiheessa, mutta kääntyi kasvuun tilanteen edetessä. Syksyllä toiminta jatkui hybridimallilla – etä- ja/tai lähivalmennuksena, alueen ja toiminnan ehtojen sanelemana. Huolimatta pandemiasta Vamos laajeni vuonna 2020, kun toiminta käynnistyi Tampereella ja Jyväskylässä.

Vamos on tuottanut asiakastietoa vuodesta 2015 alkaen. Asiakastietojärjestelmään kerätään dataa nuorten taustatiedoista sekä työllistymis- ja koulutuspoluille siirtymisestä. Arvioimme myös nuoren toimintakykyä ja hyvinvointia Tulostähti-arviointityökalulla, johon vastaavat valmentaja ja nuori yhdessä palvelun alkaessa ja päättyessä. Tämä kirjoitus perustuu edellä mainittujen mittareiden tuottamaan tietoon Vamoksen tuloksista vuonna 2020.

Vuonna 2020 palvelun päätti 741 nuorta, joiden osalta tarkastellaan siirtymiä työhön tai koulutukseen eli ohjaustuloksia. Toimintakykyä ja hyvinvointia mittaavia tulostähtiarvioita tehtiin 400 asiakkaalle kaksi tai useampia, jolloin aineisto kuvaa nuoren elämässä tapahtunutta muutosta.

Taustatietoja Vamoksessa päättäneistä

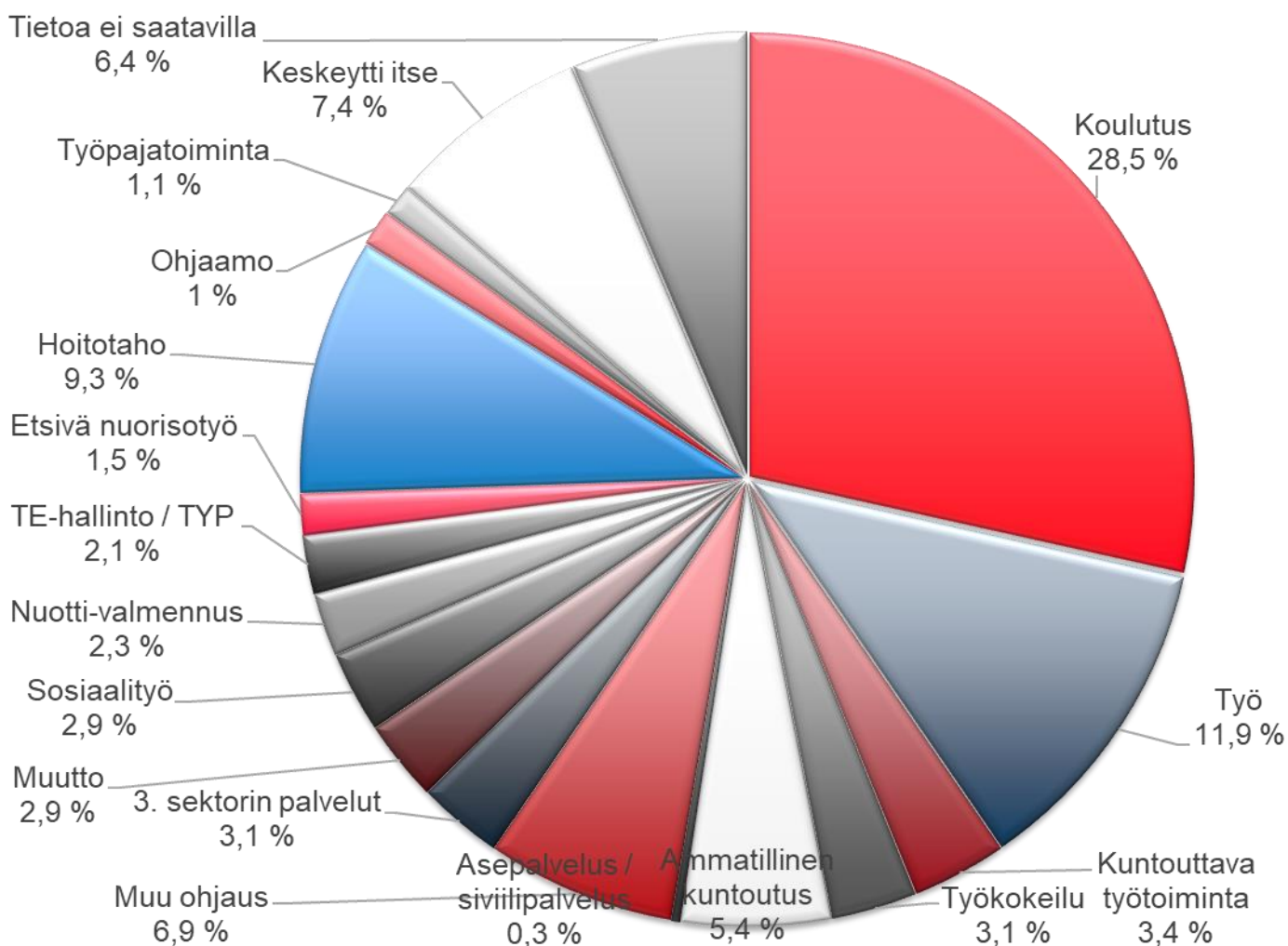
Yli puolet nuorista (55 %) oli 18–24-vuotiaita tullessaan palveluun. Naisia oli 51 %, miehiä 45 %. Loput olivat muun sukupuolisia (3 %) tai tietoa ei ollut kirjattu järjestelmään (2 %).

Aloitustilanteessa nuorista lähes 43 % oli pelkän peruskoulun varassa ja seitsemällä prosentilla oppivelvollisuuden ylittäneistä ei ollut peruskoulun päättötodistusta. Yli kolmannes nuorista oli tehnyt toisen asteen tutkinnon, muttei ollut työllistynyt sen jälkeen. Nuorista 40 % oli aloittaessaan työttömiä tai pitkäaikaistyöttömiä ja yli kolmannes oli kokonaan työvoiman ulkopuolella. Opiskelijastatuksella olevien 2. asteen pudokkaiden osuus kasvoi 19 prosenttiin, kun toisen asteen pudokkuutta ehkäiseviä oppilaitostoimintoja laajennettiin valtakunnallisesti. Nuorista 13 % tuli palveluun tulottomana ilman viimesijaistakaan etuutta. Nuorista 41 % sai pääasiallisen tulonsa toimeentulotuesta, sairauspäivärahasta, kuntoutustuesta tai kuntoutusrahasta.

Nuori hakeutuu usein Vamokseen itse tai jonkun läheisen myötävaikutuksella. Myös palvelujärjestelmä ohjaa nuoria Vamokseen. Vuonna 2020 eniten ohjauksia tuli psykiatriasta, TE-toimistoista ja sosiaalityöstä. Sosiaalityöstä tulevat ohjaukset vähenivät edelliseen vuoteen verrattuna, kun samaan aikaan nuorten oman ohjautumisen osuus kasvoi.

Ohjaustulokset 2020

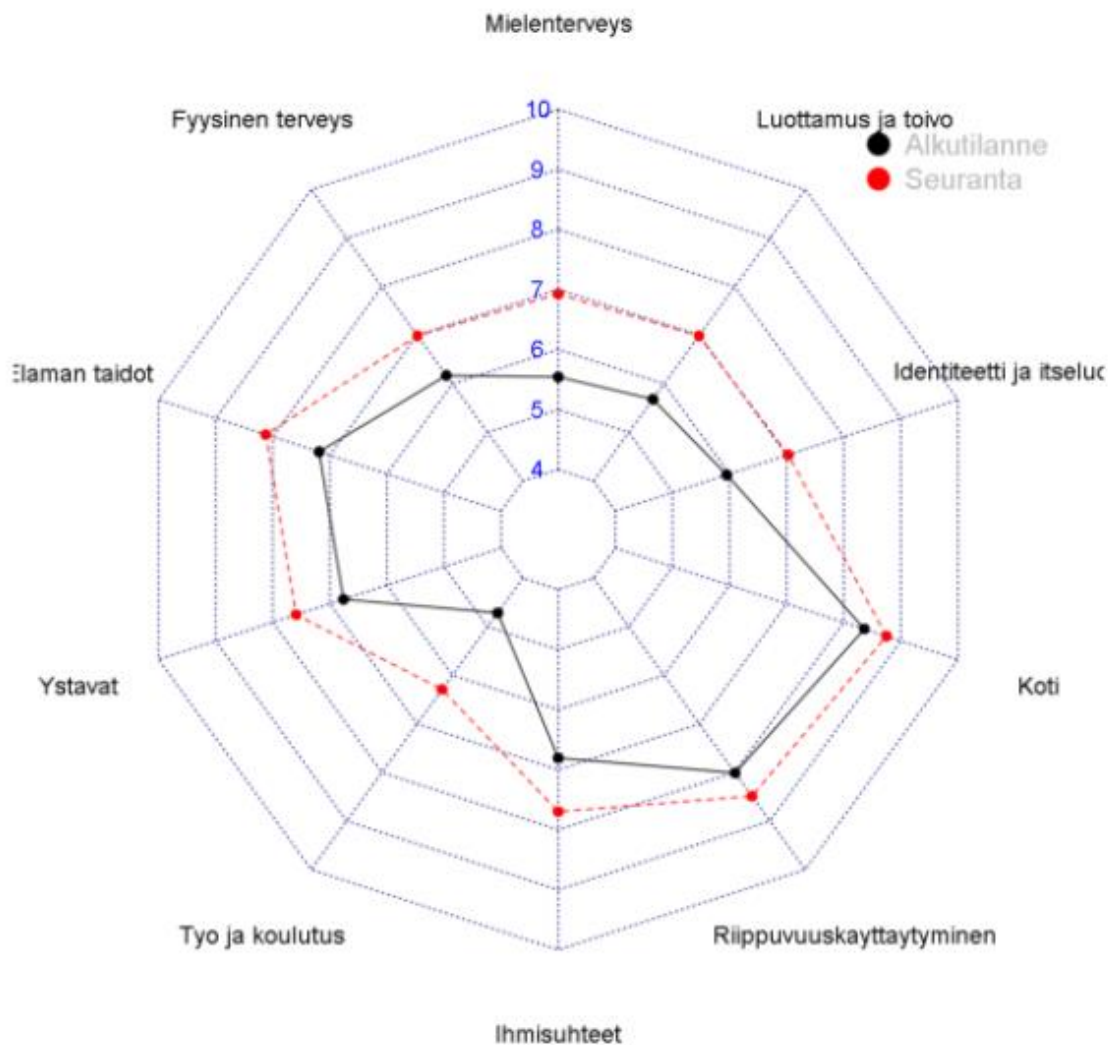
Palvelun päättäneistä 47 % ohjautui työllisyys- ja koulutuspoluille (N=741) (Kuva 2). Nuorista 12 % työllistyi palkkatyöhön avoimille työmarkkinoille, 29 % jatkoi koulutukseen ja loput työllisyyspolun löytäneistä etenivät tukitoimenpiteiden avulla, eli siirtyivät työkokeiluun tai kuntouttavaan työtoimintaan. Kun aiemmin on tarkasteltu niitä nuoria, jotka siirtyvät Vamoksesta koulutukseen, on havaittu, että heillä on palveluun tullessa vain vähän koulutusta ja usein he ovat olleet työvoiman ulkopuolella hakeutuessaan palveluun (Laine & Sarmia 2020). Palkkatyömarkkinoille siirtyvälle nuorelle on tyypillistä, että he olivat ilmoittautuneet työttömiksi työnhakijoiksi ja saivat työmarkkinatukea. Moni nuori kiinnittyi valmennusjakson jälkeen myös tarpeen mukaisiin hoitotahoihin.

Kuva 2. Vamoksen ohjaustulokset palvelun päättyessä vuonna 2020 (N=741)

Vamoksessa käytetään nuoren hyvinvoinnin ja toimintakyvyn muutosmittarina ja työkaluna kymmenelle elämän osa-alueelle ulottuvaa Tulostähti-menetelmää (Toipumistähti). Tulokset perustuvat nuoren ja valmentajan vastauksiin valmennuksen alkaessa ja sen päättyessä. Vamos vahvistaa erityisesti uskoa työ- koulutuspoluille siirtymiseen, luottamusta ja toivoa tulevaan ja edistää mielensterveyttä. Muutostieto on käytettävissä 400 nuoren osalta (Kuva 3.). Aiemmin olemme havainneet, että esimerkiksi tulottomina palveluun tulevat arvioivat tulostähden eri kohdat matalammilla arvoilla kuin ne, jotka tulevat palveluun ja ovat jo ilmoittautuneet työttömiksi työnhakijoiksi (Laine & Sarmia 2020).

Matalimmat lähtöarvot ja suurimmat muutokset valmennuksen aikana havaittiin vuonna 2020 osa-alueilla Työ ja koulutus (+1,52), Mielensterveys (+1,52) ja Luottamus ja toivo (+1,28).

Kuva 3. Toipumistähti Vamos 2020: N=400 Vamoksen asiakasta, joiden kanssa tehty vuoden aikana 2 tai useampia Tulostähtiarvioita. Analyysissä mukana vuoden ensimmäinen ja viimeinen arvio.

Kokemuksia palvelusta kysytään kyselyllä palvelun päättyessä. Nuoret suosittelevat vahvasti Vamos-palvelua muille (NPS 78).

Pohdinta

Pandemiavuonna 2020 Vamoksen valmennukseen osallistui 1845 nuorta 29 kunnasta ja seitsemästä maakunnasta. Koronakriisin alkaessa uusien asiakkaiden määrä väheni, mutta kasvoi huomattavasti vuoden loppuun mennessä. Asiakasmäärien vähenemisen taustalla on varmasti monia syitä, kuten ohjaavien tahojen ja erityisesti psykiatrisen hoidon toiminnan muutokset ja se, että tukea tarvitsevat nuoret eivät itse hakeutuneet palveluihin. Asiakasmäärän kasvu vuoden loppupuolella heijastelee nuorten kasvavaa tuen tarvetta, kun siirtymävaihe – esimerkiksi koulun penkiltä palkkatyöhön – ei suju totutun kaltaisesti.

Vamos työskentelee niiden nuorten kanssa, jotka saattavat kokea, etteivät kuulu yhteiskuntaan. Gretschel ja Myllyniemi (2021) ovat todenneet, että alle puolet työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista kokivat kiinteää yhteenkuuluvuutta yhteiskuntaan. Nämä nuoret eivät myöskään olleet yhtä tyytyväisiä omaan elämäänsä kuin muut nuoret.

Vamos toimii aina tavoitteellisesti, pienin askelin kohti koulutusta ja työtä. Vuonna 2020 on havaittavissa, että siirtymät työ- ja koulutuspoluille ovat vaikeutuneet, ja esimerkiksi nuorten pitkäaikaistyöttömyys on voimakkaasti lisääntynyt. Tämä näkyy myös Vamoksen tuloksissa, joiden mukaan työhön ja koulutukseen siirtyneitä oli vähemmän kuin edellisellä vuonna.

Keväällä 2021 tullaan julkaisemaan uutta tietoa Vamoksen toiminnan kustannusvaikuttavuudesta. Itlan tekemässä tutkimuksessa Vamoksen palveluissa olevien nuorten tilanteita verrataan vastaavassa tilanteessa olleisiin muihin nuoriin kansallisten kohorttiaineistojen perusteella.

Koronapandemialla tulee olemaan syvät sosiaaliset seuraukset. Tilanne eroaa lähimenneisyyden talouskriiseistä siinä, että koronakriisin alkaessa nuoret olivat jo hyvin polarisoitunut ryhmä. Osalla nuorista meni hyvin ja pienellä osalla erittäin huonosti. Vaarana on, että polarisaatio syvenee, kun meneillään oleva terveyskriisi hellittää. Tällöin tulee tehdä sellaisia poliittisia päätöksiä, jotka mahdollistavat sen, että kaikki nuoret kokevat kuuluvansa yhteiskuntaan.

Terhi Laine

Johtaja, VTT

Vesa Sarmia

Kehittämispäällikkö

Vamos ja työllisyys, Diakonissalaitos